

Çekte Baskı Tarihinin Muhatap Bankanın Sorumluluğuna Etkisi

Influence of the Date of Printing in Cheque on the Liability of the Bank

Prof. Dr. Mehmet HELVACI* - Ar. Gör. Raziye AKSU**

ÖZET

Bu çalışmada, çekte baskı tarihinin muhatap bankanın sorumluluğuna etkisi incelenmiştir. Bankalar, 03.02.2012'den sonra her çek yaprağına basıldığı tarihi yazmak zorundadır. Buna karşın, baskı tarihinin bulunmaması çekin geçerliliğini etkilemez. Muhatap banka, ibraz eden düzenleyici dışındaki hamile, süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için belirli bir miktar ödemekle yükümlüdür. Bu yükümlülük, çekin, üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde muhataba ibraz edilmemesi halinde sona erer. Bununla birlikte, bankanın sorumluluğuna ilişkin sürenin başlangıcı olarak baskı tarihinin belirlenmesi yerinde değildir. Bu hüküm değiştirilmelidir. Bankanın sorumluluğuna ilişkin sürenin başlangıcı düzenleme tarihi olmalıdır; çünkü, çekte düzenleme tarihi zorunlu unsurdur.

Anahtar Kelimeler: Çek, Baskı Tarihi, Muhatap Bankanın Sorumluluğu, Ödeme, Düzenleme Tarihi

ABSTRACT

In this study, the influence of the date of printing, which is written on cheque, on the liability of the bank is examined. Banks are obliged to write the date on which each check sheet is printed after 03.02.2012. However, the absence of date of printing does not affect the validity of the cheque. The bank is obliged to make a payment to

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Öğretim Üyesi.

** Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi, raziye_aksu1905@hotmail.com.

the holder except of drawer equal to the amount of legal guarantee when there is no or inadequate provision at the account. This obligation terminates if the cheque has not been submitted to the bank within five years from the date of printing. However, it is wrong to determine the date of printing as the beginning of the liability of the bank. This provision must be changed. The term's initial of the bank's liability should be the date of issuance; because the date of issuance is a compulsory element in cheque.

Key Words: *Cheque, Date of Printing, The Liability of Bank, Payment, Date of Issuance*

1. Giriş

5941 sayılı Çek Kanunu (ÇekK) madde 2/7(d) uyarınca çek defterinin her bir yaprağına çekin basıldığı tarihin yazılması gerekmektedir. Bu kapsamda, öncelikle baskı tarihinin şekli nedir, yazılmaması çekin geçerliliğini etkiler mi, baskı tarihini kim yazmak zorundadır, kanun değişikliğinden önce bastırılan çekler geçerli midir gibi soruların yanıtları aranmıştır.

Çalışmanın ikinci kısmı, çekin, üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde ibraz edilmemesi halinde, muhatap bankanın üçüncü fıkraya göre ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğunun sona ereceğini düzenleyen ÇekK m. 3/9'un incelenmesine ayrılmıştır. Bu bağlamda, baskı tarihi yazılmayan çeklerin muhatap bankanın sorumluluğuna etkisine, ileri düzenleme tarihli çek ile baskı tarihinin ilişkisine ve hükümde öngörülen beş yıllık sürenin hukuki niteliğine değinilmiştir. Ayrıca muhatap bankanın süre geçmesine rağmen kanunen sorumlu olduğu miktarı ödemesi halinde bunun iadesini isteyip isteyemeyeceği de irdelenmiştir. Son olarak, hükmün yerindeliği değerlendirilmiş ve hükme ilişkin önerimize yer verilmiştir.

2. Çekte Baskı Tarihi

ÇekK m. 2/7(d) uyarınca, çek defterinin her bir yaprağına çekin basıldığı tarih yazılmalıdır. Çekin basıldığı tarihin, çek üzerine yazılması zorunluluğu 6273 sayılı Kanun m. 1 ile 03.02.2012 tarihinde yapılan değişiklikle getirilmiştir¹. 03.02.2012 tarihinden önce bastırılmış olan

¹ RG. S. 28193, T. 03.02.2012, 6273 Sayılı Çek Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, m. 1.

çek yapıklarında bankaların böyle bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Getirilen bu yeniliğin uygulanmasıyla ilgili bankalara bir geçiş süreci tanınmıştır. Bankalar, 31.12.2012 tarihine kadar müşterilerine yeni çek defterlerini verecek ve müşterilerin ellerindeki eski çek defterlerini imha edeceklerdir (ÇekK g. m. 3/2). Buna göre, 03.02.2012 tarihinden itibaren bastırılan çeklerin üzerinde baskı tarihi de yazılması gereklidir. Bu tarihten önce basılıp düzenlenmiş çekler ise geçerliliğini sürdürecektir. 03.02.2012 tarihinden önceki çekler, eski çek defteri olarak nitelendirilmiştir. Zira ÇekK g. m. 3/4'te, Çek Kanununun üçüncü maddesinin yayım tarihinden önce yürürlükte bulunan hükümleri ile mülga 3167 sayılı Kanun hükümleri gereğince düzenlenmiş olan eski çeklerin hukuki geçerliliğinin devam edeceği düzenlenmiştir.

Baskı tarihi, uygulamada genellikle çek yaprağının sol alt tarafına “Çekin baskı tarihi”, “Baskı tarihi” veya “Çekin basıldığı tarih” şeklinde yazılmaktadır. Tarih, bir olayın gününü, ayını ve yılını bildiren sözdür². Buna göre, çekin üzerine çekin basıldığı tarihin ay, gün ve yıl olarak yazılması gerekir³. ÇekK m. 2/5 uyarınca çek defterleri bankalarca bastırılacağı için, baskı tarihi de çek hesabı açtırılan muhatap banka tarafından yazılacaktır⁴.

Çekin üzerine baskı tarihinin yazılmaması, çekin geçerliliğini etkiler mi? Çekin üzerine baskı tarihi yazılmasa da çek geçerlidir. Zira ÇekK m. 2/9'da, Türk Ticaret Kanunundaki unsurları taşıması kaydıyla, düzenlenen çekin ikinci maddede yer alan koşullara aykırı olmasının çeki geçersiz kılmayacağı yer almıştır. Buna göre çekin geçerliliğini etkileyen unsurlar TTK m. 780'de düzenlenmektedir. Bunlar, senet metninde “çek” kelimesi; kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havale; ödeyecek kişinin, “muhatapın” ticaret unvanı; ödeme

² TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59efa00272a7a1.10848064, ET. 24.10.2017.

³ “Çek Defterlerinin Baskı Şekline ve Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktarın Belirlenmesine İlişkin 2010/2 sayılı Tebliğ” (2012/2 sayılı Tebliğ ile değişik), m. 3/1(ç).

⁴ ÇekK m. 7/8 “Çek defteri basmaya veya bastırmaya kanunen yetkili kılınanlar dışında çek defteri basanlar ve bastıranlar iki yıldan beş yıla kadar hapis ve binbeşyüz güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.”

yeri⁵; düzenlenme tarihi ve yeri⁶; düzenleyenin imzası; banka tarafından verilen seri numarası ve karekodur. Şayet bir çekte sayılan bu unsurlar mevcutsa, baskı tarihinin bulunmaması çekin geçerliliğini etkilemez⁷. Bir başka deyişle çekte baskı tarihi zorunlu unsur değil, tamamlayıcı unsurdur⁸.

Çekin basıldığı tarih hakkındaki bilgi, karşılıksız kalan çekler bakımından ÇekK m. 3/3 ile öngörülen muhatap bankanın sorumluluğuna⁹ zaman yönünden bir sınırlama getirilmesi amacına hizmet etmektedir¹⁰. Ayrıca çekin basıldığı tarihin çek yaprakları üzerinde yer alması, çekin basıldığı tarihte hangi mevzuata tabi olduğunun belirlenmesi açısından da önemlidir¹¹.

⁵ Çekte ödeme yeri yazılmamışsa TTK m. 781/2 uygulanacaktır. Çekte açıklık yoksa, muhatabın ticaret unvanı yanında gösterilen yer ödeme yeri sayılır. Muhatabın ticaret unvanı yanında birden fazla yer gösterildiği takdirde, çek, ilk gösterilen yerde ödenir. Böyle bir açıklık ve başka bir kayıt da yoksa, çek muhatabın merkezinin bulunduğu yerde ödenir.

⁶ Çekte düzenlenme yeri gösterilmemişse çek, düzenleyenin adı yanında yazılı olan yerde düzenlenmiş sayılır (TTK m. 781/3).

⁷ ÇekK m. 2/7'de yer alan çek defterinin her bir yaprağında yer alacak hususların, TTK'nın çekin şekil şartlarında yani kurucu unsurlarında bir değişiklik yapmadığı hususunda bkz. Helvacı, Mehmet, Çek Kanunu Tasarısı'nın Genel Olarak Değerlendirilmesi, Batider, Aralık 2009, C. XXV, S. 4, s. 243.

⁸ Ülgen, Hüseyin/Helvacı, Mehmet/Kendigelen, Abuzer/Kaya, Arslan, Kıymetli Evrak Hukuku, 12 Levha Yayıncılık, Yeni Türk Ticaret Kanunu'na, Yeni Çek Kanunu'na ve Yeni Sermaye Piyasası Kanunu'na Göre Güncellenmiş Yedinci Bası'dan Onuncu -Tıpkı- Baskı, İstanbul 2017, s. 248; Öztan, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, Turhan Kitabevi, Güncelleştirilmiş 21. Bası, Ankara 2017, s. 235; Reisoğlu, Seza, Çek Hukuku, Ankara 2011, s. 74; Bu kayıtların açıklığı sağlayıcı olup, çekin geçerliliğiyle ilgili olmadığı hususunda bkz. Poroy, Reha/Ünal, Tekinalp, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları Çek Kanununun Yorumu İle, Vedat Kitapçılık, Yeniden Yazılmış 21. Bası, İstanbul 2013, s. 356; Bozer, Ali/Göle, Celal, Kıymetli Evrak Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Son Değişikliklerle Güncellenmiş ve Genişletilmiş Altıncı Baskı, Ankara 2017, s. 259.

⁹ İnceleme için bkz. aşa. 3.2. Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğü.

¹⁰ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 248.

¹¹ Bozer/Göle, s. 259.

3 Çekte Baskı Tarihinin Muhatap Bankanın Sorumluluğuna Etkisi

3.1. Genel Olarak

ÇekK m. 3/3'te muhatap bankanın her bir çek yaprağıyla ilgili ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğu düzenlenmiştir. Bu sorumluluğa zamansal sınırlama ise ÇekK m. 3/9 ile getirilmiştir. Hüküm uyarınca,

“Çekin, üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde ibraz edilmemesi hâlinde, muhatap bankanın üçüncü fıkraya göre ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğu sona erer.”

Hükümün uygulanabilmesi için öncelikle çekin üzerinde baskı tarihinin yazılmış olması gerekir. Bu baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde hamil, çeki bankaya ibraz etmemişse bankanın her çek yaprağı için ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğu sona erecektir.

Bu bağlamda, öncelikle muhatap bankanın ÇekK m. 3/3'ten kaynaklanan ödeme yükümlülüğü incelenecektir. Daha sonra, çekin baskı tarihi ile muhatap bankanın ödeme yükümlülüğü arasındaki ilişki irdelenecektir.

3.2. Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğü

ÇekK m. 3/3'te muhatap bankanın, ibraz eden düzenleyici dışındaki hamile, süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için belirli bir miktar ödemekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir¹². Miktar, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan fiyat endekslerindeki yıllık değişimler göz önünde tutularak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından her yıl Ocak ayında belirlenir ve Resmî Gazete'de yayımlanır (ÇekK m. 3/3-son). 2017 yılı için miktar, 1410 (bindörtüyzon) TL olarak belirlenmiştir¹³.

¹² Bu husus doktrinde bazı yazarlarca “kanuni garantili çek” olarak nitelendirilmektedir. Bkz. Göle, Celal, Çek Hukuku, Ankara 1989, s. 56; Bozer/Göle, s. 284; Tekil, Müge, Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu, Beta Baskı Yayım Dağıtım Anonim Şirketi, İstanbul 1997, s. 118; Özen ikaz akçesi şeklinde adlandırılma için bkz. Poroy/Tekinalp, s. 361.

¹³ RG., S. 29954, T. 20.01.2017, Çek Defterlerinin Baskı Şekline ve Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktarın Belirlenmesine İlişkin Tebliğ (Sayı: 2010/2)'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Sayı: 2017/1), m. 1.

Muhatap bankanın, ÇekK m. 3/3'ten kaynaklanan ödeme yükümlülüğünün yerine getirilmesi için, süresinde ibraz edilen çekin kısmen veya tamamen karşılığının olmaması gerekir.

Süresinde ibraz edilen çekin hiç karşılığı bulunmamaktaysa, çek bedeli 1410 TL veya üzerinde ise 1410 TL; çek bedeli 1410 TL'nin altında ise çek bedeli ödenecektir. Örneğin 20.000 TL'lik bir çek söz konusuysa ve hesapta hiç karşılığı yoksa, muhatap banka bu çek yaprağı için hamile 1410 TL vermek zorundadır. Bununla birlikte muhatap bankanın ödemekle yükümlü olduğu miktarın üst sınırını çek bedeli oluşturmaktadır. Örneğin, çek bedeli 1000 TL ve çekin hesapta karşılığı yoksa, muhatap banka hamile 1000 TL'yi ödeyecektir. Muhatap banka, çekle işleyen hesapta çekin karşılığının kısmen bulunması halinde, çek bedeli 1410 TL veya altında ise, çek bedelini aşmamak koşuluyla, kısmi karşılığı 1410 TL'ye tamamlayacak bir miktarı; çek bedeli 1410 TL'nin üzerinde ise, çek bedelini aşmamak koşuluyla, kısmi karşılığa ilave olarak 1410 TL, ödemekle yükümlüdür. Örneğin çek bedeli 20.000 TL'dir. Hesapta 10.000 TL bulunmaktadır. Bu durumda muhatap banka, hamile çek yaprağı için 1410 TL'yi de ekleyerek 11.410 TL vermekle yükümlüdür.

Bu düzenleme ile getirilen nakdi sorumluluk, bankaların çek ile işleyen hesabı açarken daha özenli davranmalarını sağlamak, çek hamillerine sınırlı bir miktara kadar da olsa ödeme güvencesi vermek suretiyle çek hamillerinin güvenini korumak¹⁴ ve böylece çekin yaygınlaştırılması amacıyla öngörülmüştür¹⁵. Muhatabın bu ödeme mecburiyeti hesap sahibi ile muhatap banka arasında çek defterinin teslimi sırasında yapılmış olan dönülemeyecek bir gayri nakdi kredi¹⁶ sözleşmesi hükmündedir (ÇekK m. 3/3). Gayri nakdi kredi terimi ile banka tarafından sözleşmenin başlangıcında kredi müşterisine nakdin öden-

¹⁴ Teoman, Ömer, Çek Kanunu Tasarısının Bankalara Getirdiği Yükümlülükler -Otuz Yıl Ticaret Hukuku- Tüm Makalelerim- C. II, Beta Baskı Yayın, 1982-2001, s. 522.

¹⁵ Arkan, Sabih, 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'da Yapılan Değişiklikler, Batider, Haziran 2003, C. XXII, S. 1, s. 15; Reisoğlu, s. 252; Tekil, s. 135.

¹⁶ Eski düzenlemeden farklı olarak kredinin türü belirtildiği, böylece kredinin türü açısından uygulamada karşılaşılan sorunların aşılması amaçlandığı hususunda bkz. Kendigelen, Abuzer, Çek Hukuku, Arıkan Yayınları, Gözden Geçirilmiş ve Güncelleştirilmiş 4. Bası, İstanbul 2007, s. 232 dnp. 139; Arkan, s. 16.

mediği; ancak bankaya sorumluluğun yüklenildiği kredi ifade edilmektedir¹⁷. Sorumluluğu yüklenen banka, isterse, her çek yaprağına ilişkin ödeme riskine karşılık hesap sahibinden aralarındaki sözleşmeye hüküm koydurarak teminat alabilir¹⁸. Hamilin talepte bulunmasına gerek olmaksızın, muhatap banka çekin ibrazı üzerine derhal 1410 TL'yi ödemek zorundadır¹⁹. Muhatap banka hamile ödeme yaptıktan sonra, çek

¹⁷ Poroy/Tekinalp, s. 360.

¹⁸ Poroy/Tekinalp, s. 361; Reisoğlu, s. 252; Uygulamada çek hesabı sahibi ile muhatap banka arasında yapılan çek sözleşmesine bankanın krediyi uygun göreceği her türlü teminat karşılığında kullanılabileceğine ilişkin hüküm konulmaktadır. Bankalar ilerde her çek yaprağı için ödeme yapmaları riskine karşılık bedelin depo edilmesini istemektedir. Sözleşme örneği için 20. maddesine bkz. <https://www.qnbffinansbank.com/bankacilik/sozlesme.aspx?id=209926>, ET. 27.10.2017; Yargıtay önüne gelen bir uyuşmazlıkta, bankanın, her çek yaprağıyla ilgili miktarı çek hesabı sahibinden tahsil ederek depo etmesini isteme hakkı olduğuna karar vermiştir. Bkz. Y. 11. HD. E. 2015/14998, K. 2016/6763, T. 17.06.2016 (www.kazancı.com, ET. 27.10.2017); Bir başka uyuşmazlıkta, bankanın çek başına ödemesi gereken tutarı çek hesabı sahibi ve onun kefillerinden tahsil edilip bankaya depo edilmesi gerektiği yönünde karar vermiştir. Bkz. Y. 11. HD. E. 2013/14244, K. 2014/3340, T. 24.2.2014 (www.kazancı.com, ET. 27.10.2017); Bununla birlikte Yargıtay'ın aksi yönde de kararı mevcuttur. Buna göre bankaya ibraz edilmemiş ve ödeme yapılmamış çeklerden kaynaklanan risk, tek başına çek yaprak bedelinin banka nezdinde faiz getirmeyen bir hesaba depo edilmesi borcunu doğurmaz. Bkz. Y. 11. HD. E. 2014/219, K. 2014/7344, T. 14.4.2014 (www.kazancı.com, ET. 27.10.2017).

¹⁹ Tekil, s. 137; Narbay, Şafak, 5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi, Terazi Hukuk Dergisi, S. 43, 2010, s. 85; Çek Kanunu Tasarısının Hükümetin teklif ettiği metninde yer alan 3'üncü maddesinin birinci fıkrasında, "hamilin talepte bulunması gerektiği" açıkça belirtilmiştir. Buna karşın Tasarının bu düzenlemesinin Adalet Alt Komisyonu'ndaki görüşmelerinde "...Aynı fıkroda, muhatap bankanın, hamile ödemekle yükümlü olduğu miktarı, uygulamada talep etmeden ödemediği, çoğu zaman hamilin bankanın böyle bir yükümlülüğünün olduğundan haberdar olmadığı, dolayısıyla belki de hamilin rahatlıkla kabul edebileceği kısmi ödemenin de bu şekilde gerçekleşmediği görüldüğünden, bankanın yükümlü olduğu miktarı talep olmadan da hamile ödemesi veya ödemeyi teklif etmesi gerektiği düşüncesiyle 'talep ettiği takdirde ibaresi madde metninden çıkarılmıştır" şeklinde bir sonuca varılmış; bu değerlendirme aynı şekilde Adalet Alt Komisyonu tarafından kabul edilmiş ve fıkra hükmü bugünkü şeklini almıştır. Bkz. 7.12.2009 tarihli ve 1/710 Esas, 27 Karar numaralı Adalet Komisyonu Raporu'nun Tasarının 3'üncü maddesi ile ilgili açıklamalarına (TBMM, Dönem: 23 Yasama Yılı: 4, Sıra Sayısı: 445, s. 20); Aksi yönde Reisoğlu, s. 257.

hesabı sahibi ile aralarındaki gayri nakdi kredi sözleşmesi bağlamında hesap sahibinden ödediği bedeli talep edebilir²⁰.

Muhatabın ÇekK m. 3/3'e dayalı bu yükümlülüğü, çekin ödenmesi konusunda herhangi bir engelin bulunmaması şartına bağlıdır. Örneğin çekin zorunlu unsurlarındaki eksiklik, çeki ibraz edenin meşru hamil olmaması veya çekte düzenleyenin imzasının sahte olması gibi herhangi bir nedenle muhatap çek bedelini ödemekten kaçınma zorunluluğu altında ise, artık ondan kanunen yükümlü kılındığı asgari miktarın ödenmesi de talep edilemeyecektir²¹. Dolayısıyla ÇekK m. 3/9'un uygulanabilmesi için de, söz konusu engellerin bulunmaması gerekir.

Hamil, çeki muhatap bankanın çekle işleyen hesabın bulunduğu şubesine ödemek amacıyla ibraz edebileceği gibi, muhatap bankanın diğer şubelerine de geçerli olarak ibraz edebilecektir²² (ÇekK m. 3/1). Buna karşın, takas odaları aracılığıyla ibraz edilmiş çekler için, 3 üncü maddenin üçüncü fıkrasında belirlenen sorumluluk miktarı dahil, kısmi ödeme yapılmaz. Bu durum, muhatap bankanın sorumluluk tutarını ödeme yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Takas odaları aracılığıyla ibraz edilen çekin, hesapta yeterli karşılığının olmadığı belirlenmesi halinde muhatap banka tarafından, hesapta bulunan kısmi karşılık tutarı, çeki ibraz eden hamil lehine onbeş gün süreyle bloke edilir (ÇekK m. 8/4). Hamilin, takas odasına ibrazı üzerine çekin arkasına şerh düşülmesinden sonra, muhatap bankaya başvurması gerekir²³.

Hamil açısından, ÇekK m. 3/3'ten doğan hak ise bir alacak hakkıdır²⁴. Bu alacak hakkının doğumu, süresinde muhataba ibraz edilen

²⁰ Kendigelen, s. 232; Tekil, s. 137.

²¹ Kendigelen, s. 231-232; Reisoglu, s. 252.

²² Kırca, İsmail, Çekin İbraz Edildiği Şube Muhatap Bankanın Kanunen Ödemekle Yükümlü Olduğu Tutarı Ödemelidir!, Batider, Mart 2010, C. XXVI, S. 1, s. 71-77.

²³ Poroy/Tekinalp, s. 358; Narbay, Şafak, 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanunun 10 Uncu Maddesi Hükmü Uyarınca Muhatap Bankanın Sorumlu Olduğu Miktar Hakkında Bir İnceleme, Terazi Hukuk Dergisi, Ocak 2009, S. 29, s. 19.

²⁴ Alacak hakkı, dar anlamda borç ilişkisinde alacaklıya borçludan edimi yerine getirmesini isteme yetkisini sağlayan hakkı ifade eder. Bkz. Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, Gözden Geçirilmiş B. 14, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, s. 14; Tuncomağ, Kenan, Türk Borçlar Hukuku, Genel

çekte ilişkin hesapta kısmen veya tamamen karşılığın bulunmaması koşuluna bağlanmıştır. Dolayısıyla bu hak, geciktirici koşula²⁵ bağlı bir haktır. Bununla birlikte, hamilin bu hakkı talep edebilmesi, çekin geçerli olmasına bağlı olduğu için bir fer'i haktır²⁶. Bir başka deyişle hamilin, her çek yaprağına ilişkin 1410 TL'lik alacak hakkı, çekte mündemiç alacak hakkına bağlı, onun fer'i olan bir haktır ve bu hakkın doğumu, varlığı ve geçerliliğine tabidir. Örneğin, çekteki kambiyo alacağı, yani çek bedelinin ödenmesi şarta bağlanamaz. Şayet, çeki düzenleyen, şarta bağlı bir alacak hakkını çekte koyarsa, çek geçersiz olduğu için, hamilin ÇekK m. 3/3'ten doğan alacak hakkı da olmayacaktır.

3.3. Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğü ile Baskı Tarihinin İlişkisi

3.3.1. Çekin üzerinde baskı tarihinin bulunması

Çekin üzerinde yazılı baskı tarihine bağlı olarak muhatap bankanın sorumluluğunun sona ermesine ilişkin hüküm 6273 sayılı Ka-

Hükümler, C. I, Altıncı Bası, Sermet Matbaası, İstanbul 1976, s. 27 vd.; Dural, Mustafa/Sarı, Suat, Türk Özel Hukuku - Temel Kavramlar ve Medenî Kanununun Başlangıç Hükümleri, Filiz Kitabevi, C. I, 8. Baskıdan Tıpkı 9. Baskı, İstanbul 2014, s. 164; Ayrıntılı şekilde inceleme için bkz. Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 22. Baskı, Ankara 2017, s. 48 vd.

²⁵ Hukuki işlemin hukuki sonucunun doğması, gelecekteki şüpheli bir olayın gerçekleşmesine bağlandığı koşula, geciktirici koşul denir. Bkz. İnan, Ali Naim/Yücel, Özge, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Türk Borçlar Kanunu'na Göre Güncellenip, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 2014, s. 554; Tunçomağ, s. 1006; Eren, s. 1199.

²⁶ Alacağa bağlı haklara "*fer'i haklar*" denilmektedir ve bunlar prensip olarak bağlı oldukları alacağın kaderine tâbidirler. Bkz. Oğuzman, Kemal/Barlas, Nami, Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar, Vedat Kitapçılık, 22. Bası, İstanbul 2016, s. 174; Bağımsız olup olmama açısından haklar "*bağımsız haklar*" ve "*bağlı haklar*" şeklinde ikiye ayrılmaktadır (Bkz. Oğuzman/Barlas, s. 172). Bunlardan bağlı haklar, hak sahipliği sıfatının, bir başka hakka sahip olunduğu veya belirli bir hukuki ilişkinin tarafı bulunulduğu için kazanılmaktadır. Bununla birlikte, kanun tarafından bazı hakların, yalnız hak sahipliği değil, varlığı da başka bir hakkın varlığı koşuluna bağlanmıştır. Örneğin, rehin hakkı her zaman bağlı haklardandır (Bkz. Dural/Sarı, s. 174-175). Bağlı hakların, bir türünü de "*alacağa bağlı haklar*" oluşturur ve bir hakkın sahibinin, belirli bir alacağa sahip olma durumuna göre belirlendiği hallerde, alacağa bağlı hak söz konusu olur (Bkz. Dural/Sarı, s. 176; Oğuzman/Barlas, s. 173).

nunla 03.02.2012 tarihinde getirilmiştir (ÇekK m. 3/9). Bankaların, 31.12.2012 tarihine kadar müşterilerine yeni çek defterlerini vermemeleri ve ellerindeki eski çek defterlerini imha etmeleri gerekmektedir (ÇekK g. m. 3/2). Bu tarihe kadar eski çekler varsa bu çeklerin geçerliliği devam edecektir (ÇekK g. m. 3/3). Dolayısıyla üzerinde baskı tarihi bulunmayan²⁷ veya 03.02.2012 öncesinde baskı tarihi olan çekler açısından ÇekK m. 3/9 uygulanmayacaktır. Buna ilişkin ÇekK g. m. 3/4 uygulanacaktır. Hüküm uyarınca bankaların müşterilerine verdikleri eski çek defterleriyle ilgili olarak, muhatap bankanın 3 üncü maddenin üçüncü fıkrasına göre ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğu 30.06.2018 tarihinde sona erer. Örneğin, çekin üzerinde baskı tarihi bölümü yoktur ve düzenleme tarihi de 01.08.2018'dir. Her ne kadar kanuni ibraz süresi henüz başlamamış da olsa, hamil 01.08.2018 tarihinde bankaya çeki ibraz ettiğinde, çek kısmen veya tamamen karşılıksız çıkarsa muhatap banka çek yaprağı için ödemedede bulunmayacaktır. Zira 30.06.2018 tarihi itibarıyla muhatap bankanın, ÇekK m. 3/3'ten doğan sorumluluğu sona ermiştir.

Muhatap banka, çek hesabı sahibine, örneğin, 2015 yılında çek defterini vermesine rağmen, çek yapraklarının üzerine baskı tarihini yazmamışsa ne olacaktır? Muhatap bankanın sorumluluğu 30.06.2018 de mi, ÇekK m. 3/9 uygulanarak bulunan tarihte mi sona erecektir, yoksa çekin üzerinde baskı tarihi hiç yazmadığı için sorumluluğu sona ermez mi denilecektir? Burada ÇekK m. 3/9 uygulanamaz. Zira hükmün uygulanması için çekin üzerinde baskı tarihinin bulunması gerekir. Kanaatimizce bankanın kanunen ödeme yükümlülüğünün sona ermesine ilişkin 30.06.2018 tarihi de uygulanmamalıdır; çünkü ÇekK m. 3/4'te baskı tarihine ilişkin maddenin yayımından yani 2012 yılından önce düzenlenmiş olan eski çeklerin hukuki geçerliliğinin devam edeceği yer almıştır. Burada amaç, baskı tarihine ilişkin maddenin yürürlüğü tarihinden önce çek hesabı sahibi tarafından düzenlenerek piyasaya sürülmüş çeklerin geçerliliği sağlanarak, ekonomik hayatı etkilememektir. Çek hesabı sahibi çeki kullanmamışsa, 03.02.2012-31.12.2012 tarihleri arasında bankanın, çek hesabı sahibinden eski defterleri alarak, ona yenisini verme yükümlülüğü vardır. Dolayısıyla muhatap banka 2015

²⁷ 31.02.2012 tarihinden önce muhatap bankanın, çek hesabı sahibine verdiği çek defterlerini ifade etmektedir. Bu hususu banka, çek hesabı sahibi ile yaptığı sözleşme ile ispat edebilecektir.

yılında, baskı tarihi bulunmayan çek vermişse, bunun sonucuna katlanmalı ve ödeme yükümlülüğüne ilişkin sorumluluğu sona ermemelidir. Zira bankanın basiretli bir tacir gibi davranıp, usulüne uygun bir şekilde çek defteri bastırması gerekmektedir. Muhatap bankanın, 2015 yılında üzerinde baskı tarihi bulunmayan çek defterini çek hesabı sahibine verdiği, çek hesabı sahibi ile muhatap banka arasındaki çek sözleşmesi ile kolaylıkla ispat edilebilecektir.

Çekin üzerinde baskı tarihi bulunuyorsa, ÇekK m. 3/9 uygulanacaktır.

3.3.2. Çekin üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde ibraz edilmemesi

3.3.2.1. Çekin ibraz edileceği süre

ÇekK m. 3/9 uyarınca çek, üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde muhataba ibraz edilmezse, muhatap bankanın her bir çek yaprağıyla ilgili sorumluluğu sona erecektir. Peki çek ne zaman bankaya ibraz edilir?

Çekin ödenmek için muhataba ibraz²⁸ süresi TTK m. 796'da düzenlenmiştir. Hükümde çekin düzenleme ve ödeme yerinin farklılığına göre muhataba ibraz süresinin 10 gün veya bir ay olduğu yer almıştır. İbraz süresi, çekte yazılı düzenleme tarihinin ertesi gün başlar (ÇekK m. 796/3). Örneğin D, düzenleme ve ödeme yeri Antalya olan, 01.01.2016 baskı ve 02.01.2017 düzenleme tarihli bir çeki L'ye vermiştir. İbraz süresinin başlangıcı, 03.01.2017 olup son günü 12.01.2017 günü iş saati bitiminde olacaktır. Burada baskı tarihinden itibaren çekin ibraz süresinin başladığı güne kadar beş yıl geçmediği için, çek kısmen veya tamamen karşılıksız kalırsa banka her bir çek yaprağı için ödemede bulunmakla yükümlüdür.

Bununla birlikte, çekin baskı tarihi ile düzenleme tarihi arasındaki farkın 5 yıldan fazla olduğu durumları ikiye ayırarak incelemek gerekir:

İlki çekin baskı tarihi ile fiilen ve hukuken düzenlendiği tarih arasında beş yılın geçmesidir. Bu durumda, çek düzenlenirken bankanın sorumluluğu ortadan kalkmış olacaktır. Örneğin çek üzerinde

²⁸ İbraz, çekin ödenmesi için bankaya sunulmasıdır. Bkz. Poroy/Tekinalp, s. 300.

baskı tarihi 05.05.2012 yazmaktadır. Çek hesabı sahibi, çekle ödeme-yi fiilen 01.07.2017'de yapmakta ve çek üzerinde düzenleme tarihi de 01.07.2017 yazmaktadır. Çekin düzenlendiği tarihten iki ay önce bankanın ÇekK m. 3/3'ten doğan sorumluluğu ortadan kalkmış olacaktır.

İkincisi çekin baskı tarihi, fiilen düzenlendiği tarih ve üzerinde yazan düzenleme tarihinin farklı olmasıdır. Örneğin çekin baskı tarihi 05.05.2012, fiilen düzenlenip hamile verildiği tarih 05.05.2013, çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihi ise 01.07.2017'dir. Bu durumda, muhatap bankanın sorumluluğu ortadan kalkmış mıdır? Bu sorun, çekin ibraz süresinin başlangıcıyla ilgili TTK m. 795 ve ÇekK'da yapılan değişiklikler birlikte değerlendirilerek yanıtlanmalıdır. TTK m. 795 uyarınca çek görüldüğünde ödenir. Düzenleme günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz olunan çek, ibraz günü ödenir. Buna göre, çekten kaynaklanan talep hakkı çekin muhataba ibrazı ile muaccel olacaktır²⁹. Şayet çekin üzerine ileri düzenleme tarihi yazılırsa da, çek, bu tarihten önce hamilin bankaya ibraz ettiği gün ödenir³⁰. İleri düzenleme tarihli çekle ilgili, TTK kuralları böyle olmakla birlikte uygulamada çekin düzenleme tarihi fiili tarihten daha ileride bir tarih yazılmış³¹, buna bağlı olarak da ÇekK'da değişiklikler yapılmıştır.

31.12.2020³² tarihine kadar uygulanacak değişiklik, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazının geçersiz olmasıdır (ÇekK g. m. 3/5). Çek hamilinin 2020 yılı-

²⁹ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 260.

³⁰ Bahtiyar, Mehmet, İleri Tarihli Çekten Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk, Makaleler I, Beta Baskı Yayım, İstanbul 2008, s. 46; Tekinalp, bu sözcüğün, zorunluluk ya da ödemeyi bankanın iradesine bırakma değil, düzenleme tarihinin gelmemiş olmasına rağmen ibraz edilen çekin ödenmesine engel bulunmadığı biçiminde anlaşılması gerektiği görüşündedir. Bkz. Tekinalp, Ünal, İleri Keşide Tarihli Çekler, Çekler Hakkındaki Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu, BTHAE Yayını, Ankara 2002, s. 44.

³¹ İleri tarihli çek olarak adlandırılan bu çekler, gerçekte düzenlendiği günden daha ileri bir tarih taşıyan, gerçeğe aykırı düzenleme tarihi taşıyan çekler olduğu hususunda bkz. Göle, s. 70; Bahtiyar, Mehmet, 5941 Sayılı Çek Kanunu Açısından İleri Tarihli Çek, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, Aralık 2013, s. 47-58.

³² ÇekK g. m. 3/5'te bu tarih 31.12.2017 iken, 7061 Sayılı Kanun m. 100 ile, 31.12.2020 şeklinde, çekin muhatap bankaya ibrazını yasaklayan hükmün uygulanacağı süre uzatılmıştır. Bkz. RG. S. 30261, T. 05.12.2017, Bazı Vergi Kanun-

nın sonuna kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce muhataba yapacağı ödeme için ibraz hiçbir sonuç doğurmayacaktır³³. Örneğin D, muhatabı M olan bir çek düzenleyerek L'ye 01.01.2013 tarihinde vermiştir. Çek üzerinde düzenleme tarihi olarak 01.01.2018 yazmaktadır. L, 25.12.2017 tarihinde bankadan ödeme talep edemeyecektir. Zira çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihi 2018 yılı olduğu için, ÇekK g. m. 3/5 uygulanacaktır. Geçerli bir ibraz için, 01.01.2018 tarihi beklenecektir. Bir başka deyişle, düzenleme tarihi henüz gelmediği için, hukuken geçerli bir ibraz ve buna bağlanan sonuçlar ortaya çıkmayacaktır. Bu tarihten sonra ise, ÇekK m. 3/8 uygulanacaktır. Üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çekin karşılığının Türk Ticaret Kanununun 795³⁴inci maddesi uyarınca kısmen veya tamamen ödenmemiş olması halinde, bu çekle ilgili olarak hukuki takip yapılamaz. İleri düzenleme tarihli çekle ilgili olarak hukuki takip yapılabilmesi için, çekin üzerindeki düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içinde bankaya ibraz edilmesi ve karşılıksızdır işlemine tabi tutulması şarttır. Bu çek, 2020 yılından sonra üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce bankaya ibraz edilebilecek ve kısmen veya tamamen karşılığı varsa ödenecektir. Banka hesaptaki karşılığı ödemek zorundadır³⁵. Şa-

ları ile Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171205-12.htm>, ET. 05.12.2017.

³³ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 261; Poroy/Tekinalp, s. 342; Yasan, çekin ibrazı, ödenmesi, karşılığı yoksa tespiti şeklindeki tüm ihtimallerin, çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce yasak işlem statüsünde olduğunu kabul etmektedir. Bkz. Yasan, Mustafa, Çek Kanunu Geçici M. 3 F. 1 Uyarınca Üzerinde Yazılı Düzenleme Tarihinden Önce İbrazi Geçersiz Olan Çekin, Muhatap Banka Tarafından İşleme Konması (ve Özellikle Ödenmesi), Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 5, S. 19, s. 334; Çekin, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ibrazının geçersiz sayılamayacağı, zira geçersizliğin hukuki işlemlere özgü bir müeyyide olduğu, ibrazın ise maddi bir fiil özelliği gösterdiği, bu sebeplerle ibrazın geçersizliğinden, çekin düzenleme tarihinden önce muhatap bankaya ibrazının hukuki ve cezai işlemler için sonuç doğurmayacağı kastedildiği anlamında bkz. Topçuoğlu, Metin, Yeni Çek Kanunu'na Göre Tüzel Kişileri Temsil Çek Düzenlenmesi ve Sonuçları, GÜFHD, Y. 2010, C. XIV, S. 2010/2, Ankara, s. 159 dpn. 44.

³⁴ Hükümde 6762 Sayılı Ticaret Kanunu'nun 707. maddesine atıf yapılmakla birlikte, karışıklık olmaması amacıyla TTK'daki madde numara karşılığı yazılmıştır.

³⁵ Kırcı, "Aksi takdirde fıkranın ilk cümlesinde çek görüldüğünde ödenir. Buna aykırı herhangi bir kayıt yazılmamış sayılır. Düzenleme günü olarak gösterilen gün-

yet çek tamamen veya kısmen karşılıksız kalırsa bu çeki dayalı olarak TTK 808 vd. hükümlerinde öngörülen başvurma hakları kullanılmayacaktır³⁶. Örneğin çekin üzerinde düzenleme tarihi olarak 02.02.2021 yazmaktadır. Hamil, 01.01.2021 gününden itibaren muhatap bankaya çeki ödeme için ibraz edebilecektir. Banka, hesapta karşılık varsa ödemekle yükümlüdür; ancak karşılık yoksa hamil hukuki takip yapabilmek için 02.02.2021'i beklemek zorundadır.

Bu bağlamda çekin üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde muhataba ibraz edilip edilmediği değerlendirilirken, çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihinin 31.12.2020 öncesine denk gelip gelmediğine göre bir ayırım yapılacaktır.

İlk olarak, çekin üzerinde düzenleme tarihi 31.12.2020'ye kadar bir tarih yazılmışsa, uygulanacak hüküm ÇekK g. m. 3/5 olacaktır. Çek, düzenleme tarihi gelene kadar, bankaya ibraz edilemeyecektir. 31.12.2020'ye kadar düzenleme tarihi olan çekler açısından, baskı tarihine ilişkin yorum yapılırken ibraz yasağı dikkate alınacaktır. Örneğin baskı tarihi 04.02.2012 olan bir çekin, düzenleme tarihi 01.05.2017'dir. Muhatap bankanın kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktara ilişkin sorumluluk, 04.02.2017'de sona erecektir (ÇekK m. 3/9). Hamil, bu tarihe kadar çeki muhatap bankaya ibraz edemeyeceği için 01.05.2017'yi beklemek zorundadır. Şayet çek kısmen veya tamamen karşılıksız çıkarsa, artık bankanın her çek yaprağı için ödeme yükümlülüğü olmayacaktır. Zira hamilin 31.12.2020'ye kadar, henüz üzerinde yazılı düzenleme tarihi gelmediği için bankaya ibraz imkanı yoktur. İbraz geçersiz olmasına rağmen banka ödemedi bulunursa bundan dolayı hukuki sorumluluk muhatap bankanın olacaktır³⁷. Kanaatimizce çek ile ödemeyi kabul eden kişilerin, çekin baskı tarihini inceleyerek çeki almaları gerekir. Baskı tarihi ile düzenleme tarihi arasında beş yıldan fazla bir süre

den önce ödenmek için ibraz olunan bir çek ibraz günü ödenir" hükmünü içeren TTK m. 707'ye atıf yapılmak suretiyle, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihinden önce bankaya ibrazına izin verilmesi anlamsız olacağını ifade etmektedir. Bkz. Kırca, İsmail, 5941 Sayılı Çek Kanunu Konferans, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2010, s. 19-20; Narbay, Çek, s. 92.

³⁶ Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 262; Öztan, s. 294; Kırca, Konferans, s. 19-20; Bahtiyar, Çek, s. 7.

³⁷ Yasan, bu konuyu çekin ibrazı üzerine ödenmesi şeklinde geniş bir şekilde belirtmiştir. Bkz. Yasan, s. 340.

belirlenmişse, o çekle ödemeyi kabul etmemeleri gerekir; çünkü çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihi gelmeden bankaya ibraz da edemeyecekleri için 1410 TL'lik ödemededen de mahrum kalacaklardır.

İkinci olarak çekin üzerinde düzenleme tarihi 31.12.2020'den sonraki bir tarih yazılmışsa, uygulanacak hüküm ÇekK m. 3/8 olacaktır. Örneğin baskı tarihi 01.02.2016, düzenleme tarihi 01.03.2021 olan bir çek açısından bankanın her bir çek yaprağıyla ilgili sorumluluğu 01.02.2021 tarihinde sona erecektir. Dolayısıyla 01.03.2021'de kanuni ibraz süresi içinde ibraz edilip çek karşılıksız kalırsa artık bankanın ÇekK m. 3/3'ten kaynaklanan ödeme yükümlülüğü olmayacaktır. Bu durumda hamil 2020'nin sonuna kadar ÇekK g. m. 3/5 uygulanacağı için muhatap bankaya ibraz dahi yapamayacaktır. Peki hamil 2021 yılının başlangıcından itibaren, üzerinde yazılı düzenleme tarihi gelmesede muhatap bankaya ibraz da bulunabilir mi? Bir başka deyişle, hamil düzenleme tarihi geldiğinde bankanın ödeme yükümlülüğünün kalkacağını bildiği için 2021 yılının başlangıcından beş yıllık sürenin dolmasına kadar geçen sürede (örnek olay açısından, 01.01.2021-01.02.2021 arası) bankaya başvurup her çek yaprağı için geçerli ödemeyi alabilir mi?

Doktrinde baskı tarihi ile ilişkilendirilmeksizin ileri düzenleme tarihi ile ilgili çalışmalarda iki görüş ortaya çıkmıştır. Baskın görüş, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce bankaya ibraz edilen çekin karşılığının kısmen veya tamamen bulunmaması halinde bankanın, ÇekK m. 3/3'te yer alan kanuni sorumluluğuna ilişkin tutarı ödemek zorunda

olmadığı yönündedir³⁸. Bu durumda ödememe halinde ÇekK m. 3/7-b³⁹ de uygulanmayacaktır. Zira 2-6. fıkralarda, bankanın ödeme yükümlülüğü, karşılıksızdır işleminin yapıldığı durumlarla sınırlandırılmıştır. Oysa 8. fıkroda, ileri düzenleme tarihli çeklerde karşılıksızdır işleminin yapılması, çekin üzerindeki düzenleme tarihine göre kanuni ibraz süresi içerisinde bankaya tekrar ibraz edilmesi şartına bağlanmıştır⁴⁰. Kanuni ibraz süresi içinde çek ikinci kez ibraz edilerek hakkında karşılıksızdır işlemi yapılmadıkça, düzenleyenin temerrüde düşmesi, bankanın kanuni yükümlülüğünün doğması ve başvurma hakkının kullanılması mümkün olmayacaktır. Diğer görüş, çekin üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ibrazı halinde muhatap bankanın, hamilin herhangi bir istemi olmaksızın kendiliğinden, ÇekK m. 3/3 uyarınca kanunen ödemekle yükümlü olduğu tutarın ödemesini hamile teklif etmek zorunda olduğunu ileri sürmektedir⁴¹. Bu, bir “kanuni kısmi karşılık” ödemesidir. Muhatap banka, yaptığı bu kısmi ödemeyi çekin üzerine

³⁸ Kırca, Konferans, s. 21; Bahtiyar, Çek, s. 53; Reisoğlu, Seza, Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Sorunlar, Türkiye Barolar Birliği, Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Değerlendirmesi Toplantısında Yapılan Sunum: https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Konferans_Sunumlari/SR_yeni_cek_kanunu_ve_degerlendirilmesi_07012010.pdf, ET. 29.10.2017; Bozer/Göle, s. 309; Çekin arkasına karşılıksız yazılmasını talep etmeyen hamile, herhangi bir işlem yapılmadan çek iade edileceğinden, bankadan kanuni yükümlülüğünü yerine getirmesi de istenemeyeceği yönünde bkz. Reisoğlu, s. 254-255; Yıldız, Şükrü, 5941 Sayılı Yeni Çek Kanunu’nun Çek Hukukuna Etkileri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 9, S. 18, 2010, s. 83; Demirel, Duygu, 5941 Sayılı Çek Kanunu Açısından İleri Tarihli Çekler ve Hukuki Sonuçları, Terazi Hukuk Dergisi, S. 99, Y. 2014, s. 11; Karşılığı hiç olmasa dahi muhatap bankanın kanunen ödemekle yükümlü tutulduğu miktarın talep edilebilmesi de çekin süresinde ibrazı şartına bağlı olduğu hususunda bkz. Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 264; Yargıtay, önüne gelen bir uyuşmazlıkla ilgili kararının gerekçesinde aynı görüşe yer vermiştir. Bkz. Y. 23. HD., E. 2014/10833 K. 2015/1156 T. 24.2.2015 (www.kazancı.com, ET. 30.10.2017).

³⁹ Hükümde bankanın, kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın hamile ödemesinin geciktirilmesi halinde, çek hamiline, her geçen gün için binde üç gecikme cezası ödeyeceği düzenlenmiştir.

⁴⁰ Kırca, Konferans, s. 21; Bahtiyar, bu durumda bankanın söz konusu tutarı ödeme zorunluluğu olmadığını; çünkü bankanın ödeme yükümlülüğünün, karşılıksızdır işleminin yapıldığı hallerle sınırlı olarak gündeme geldiğini, özellikle ÇekK m. 3/3’te “...süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için” diyerek bunu vurgulamaktadır. Bkz. Bahtiyar, Çek, s. 54 vd.

⁴¹ Narbay, Çek, s. 93-94; Narbay, s. 20, 33.

yazacaktır. Çek, üzerine hamilin imzası alındıktan sonra, çekin ön ve arka yüzünün onaylı fotokopisi çekilecektir. Bu fotokopi muhatap tarafından alıkonacak, çek aslı ise, hamile iade edilecektir. Hamil bu çeki, üzerinde yazılı olan düzenleme tarihinden itibaren tekrar muhatap bankaya ödenmek üzere ibraz edecek ve eğer çek hesabında karşılık varsa, ilk ibrazda ödenemeyen kısım kadarı ile hamile ödeme yapılacaktır⁴².

Kanaatimizce ileri düzenleme tarihli bir çekte hamil, düzenleme tarihinden önce ibraz etmiş ve karşılığı kısmen veya tamamen bulunmuyorsa, muhatap banka ÇekK m. 3/3'ten kaynaklanan sorumluluğunu yerine getirmekle yükümlü değildir.

İlk olarak söz konusu sorumluluğun, “kanuni kısmi karşılık” ödemesi olduğu gerekçesine katılmıyoruz. Zira ÇekK m. 3/3'te, muhatabın süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için *karşılığının* hiç veya kısmen bulunmamasına göre belirlenecek miktarı ödeyeceği yer almıştır. Şayet ÇekK m. 3/3'ten doğan ödeme miktarı kısmi karşılık olsaydı, muhatap bankanın ödeme yükümlülüğü çekin karşılıksız çıkması şartına bağlanmazdı. Bir başka deyişle ÇekK 3/3'te karşılığın kısmen veya tamamen bulunmamasından kasıt, çekle işleyen hesapta çek hesabı sahibinin parayı bulundurmaması veya muhatap bankanın çek hesabı sahibine kredi açarak onun yerine ödeme yapmaması halidir. Muhatabın kanundan kaynaklanan ödeme yükümlülüğü ise, çekin karşılığının olmaması geciktirici şartına bağlanmıştır⁴³. Dolayısıyla burada her çek yaprağı ile ilgili ödemeye ilişkin “kanuni kısmi karşılık” kavramını kullanamayız. Aksi takdirde, ÇekK 3/3'teki ödeme, çekin karşılığının olmaması şartına bağlanmazdı. Bununla birlikte, “kanuni kısmi karşılık” nitelendirmesini ancak karşılıksızdır işlemi ile ilgili yapabiliriz. Zira karşılıksızdır işlemi açısından önemli olan, çekle işleyen hesapta paranın bulunması değil, banka tarafından hamile hangi sebeple olursa olsun ödeme yapılmaması ve çek bedelinin kısmen veya tamamen ödenmemiş olmasıdır. Karşılıksızdır işlemi için de ÇekK m. 3/8 uyarınca, üzerinde yazılan düzenleme tarihi beklenilmelidir.

Bununla birlikte, ÇekK m. 3'ün incelenmesinden de, üzerinde yazılı düzenleme tarihi gelmedikçe, bankanın çek yaprağıyla ilgili öde-

⁴² Narbay, Çek, s. 93.

⁴³ Hamil açısından hakkın incelemesi için bkz. yuk. 3.2. Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğü.

me yapmakla sorumlu olmadığı sonucuna varılabilir. Zira hükmün ilk fıkrasında, karşılığı bulunan çekin nasıl ödeneceği; ikinci fıkrasında, karşılıksızdır işleminin hangi miktar üzerinden yapılacağı; üçüncü fıkrada ise karşılığı bulunmayan çekte muhatap bankanın ödeme yükümlülüğü düzenlenmiştir. Sistemik açıdan bakıldığında, ÇekK m. 3/3, karşılıksızdır işleminin hangi miktar üzerinden yapılacağını düzenleyen fıkradan sonra gelmektedir. Dolayısıyla bankanın ödeme yükümlülüğünü karşılıksızdır işleminin yapılabileceği hallerle sınırlandırmak gerekir. Karşılıksız işlemi de, üzerinde yazılı düzenleme tarihine göre yapılacağı için muhatap bankanın ödeme yükümlülüğü olmayacaktır.

Bu bağlamda hamil, çekin baskı tarihinden itibaren beş yıl geçmiş olacağı gerekçesiyle bankadan ödeme talep edemeyecektir.

3.3.2.2. Beş yıllık sürenin hukuki niteliği

Çekin, üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde ibraz edilmemesi halinde, muhatap bankanın sorumluluğu sona erecektir. Beş yıllık sürenin hukuki niteliği açısından zamanaşımı süresi, hak düşürücü süre veya süreye bağlı hak olup olmadığı incelenmelidir.

Kanaatimizce beş yıllık sürenin hukuki niteliği zamanaşımı⁴⁴ değildir. Zamanaşımı, kanunda belirtilmiş koşullar altında ve belli bir süre içinde alacaklının, hareketsiz kalması sonucu alacağın ifasını isteme yetkisini kaybetmesidir⁴⁵. Zamanaşımında belli bir süre içinde alacağın herhangi bir suretle öne sürülmemesi sonucu alacağı isteme

⁴⁴ Zamanaşımı düşürücü ve kazandırıcı zamanaşımı olarak ikiye ayrılmakla birlikte, ÇekK m. 3/9'da sorumluluğun sona ermesi düzenlendiği için, zamanaşımına dair açıklamalarımız düşürücü zamanaşımı bağlamında olacaktır. Düşürücü ve kazandırıcı zamanaşımı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Erdem, Mehmet, Özel Hukukta Zamanaşımı, 12 Levha Yayınları, İstanbul 2010, s. 5 vd.

⁴⁵ Tuncomaç, s. 1233; Oğuzman/Öz, s. 586-587; Tekinay, S. Sulhi/Akman, Sermet/Burcuoğlu, Haluk/Altop, Atilla, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 7. Bası, İstanbul 1993, s. 1030; Uygur, Tanju, Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süreler, Ankara Baro Dergisi, 1975, S. 5, s. 675; Eren, s. 1311; Zamanaşımı, kanunun öngördüğü bir zaman diliminde, borçlu veya alacaklının, kanunun öngördüğü davranışlar yerine getirmemeleri nedeniyle, alacağın, dava ve cebri icra marifetiyle elde edilebilmesi imkanının kaybedilmesidir. Bkz. Erdem, s. 7; Kanunen belirli bir süre içinde, alacağına kayıtsız kalmış bir alacaklının alacağını borçludan talep ve dava hakkını kaybetmesine zamanaşımı denir. Bkz. İnal/Yücel, s. 646.

yetkisi düşer⁴⁶. Dolayısıyla zamanaşımında, alacaklının takip ve dava etmesini engelleyen öngörülen süre içerisinde hareketsiz kalmasıdır. Oysa muhatap bankanın her bir çek yaprağıyla ilgili sorumluluğunun süresi olarak öngörülen beş yıl içinde çek kullanılmamış olabilir. Örneğin A, muhatap bankadan 01.01.2013 baskı tarihli çek defteri almıştır. 01.01.2018 tarihine kadar, çeki düzenleyip lehbara vermemiştir. Buna rağmen bankanın her bir çek yaprağına ilişkin sorumluluğu, beş yılın geçmesiyle sona erecektir. Dolayısıyla zamanaşımı süresindeki gibi hamilin hareketsiz kalmasından bahsedilemeyecektir. İkinci olarak TBK m. 149/1 uyarınca zamanaşımı süresi, alacağın muaccel olduğu zamandan itibaren işlemeye başlayacaktır. Zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması için alacaklı edimin ifasını istemeye ve bu amaçla dava açmaya yetkili olmalıdır⁴⁷. ÇekK m. 3/9'da 5 yılın başlangıcı, hamilin muhatap bankadan ödemeyi talep edebileceği an değil, çekin baskı tarihi olarak belirlenmiştir⁴⁸. Örneğin çekin baskı tarihi 2013, çek hesabı sahibinin çeki düzenleyerek hamile verdiği tarih fiilen 2015, üzerinde yazılı düzenleme tarihi de 2015'tir. Bu varsayımda beş yılın başladığı tarih 2013'tür; yoksa kambiyo alacağının muaccel olduğu tarih değildir.

Kanaatimizce beş yıllık sürenin hukuki niteliği hak düşürücü süre de değildir. Zira hak düşürücü süre, alacağını korumak isteyen alacaklının gerekli fiili, içinde yapmaya zorunlu olduğu süredir⁴⁹. Hak sahibinin, belli bir süre içinde hakkını ileri sürmemesi veya yapması gerekli olan işlemleri yapmaması sonucunda hakkın sona ermesine neden olur⁵⁰. Oysa muhatap bankanın sorumluluğunun sona erdiği tarih

⁴⁶ Tuncomağ, s. 1236.

⁴⁷ Tuncomağ, s. 1241; Oğuzman/Öz, s. 593; İnan/Yücel, s. 648.

⁴⁸ Şayet zamanaşımı süresi olsaydı, çekin karşılıksız çıktığı andan itibaren işlemeye başlaması gerekirdi. Zira borç bazen doğduğu anda muaccel olur. Eğer borcun doğum anı, muacceliyet anından farklıysa muacceliyet anı esas alınır. Bu yüzden, geciktirici koşula bağlı borçta koşulun gerçekleşmesiyle zamanaşımı süresi işlemeye başlar. Bkz. Tuncomağ, s. 1242; Oğuzman/Öz, s. 594; İnan/Yücel, s. 648; ÇekK m. 3/3'ten doğan hakkın geciktirici koşula bağlı borç olduğu hususunda bkz. yuk. 3.2. Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğü.

⁴⁹ Tuncomağ, s. 1154; Oğuzman/Öz, s. 586; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 1032.

⁵⁰ Tuncomağ, s. 1236; Eren, s. 1312; Oğuzman/Öz, s. 586; Kocayusufpaşaoğlu, Necip, Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, C. 1, 2010 Tarihli 5. Bası'dan 6. Tıpkı Bası,

itibariyle çek kullanılmamış olabilir. Dolayısıyla alacaklı o süre içinde filini yerine getirmediği için süre sona ermiş değildir.

Sonuç olarak, her iki kurumun da özünde yatan, hak sahibinin belirsiz süre hareketsiz kalması üzerine ortaya çıkan duruma karşı yanın güveninin korunmasıdır⁵¹. ÇekK m. 3/9 ile getirilen beş yıllık sürenin amacı ise, bankanın sorumluluğuna bir sınır getirmektir.

Kanaatimizce, ÇekK m. 3/9'da süreye bağlı bir hak düzenlenmiştir. Zira belirli bir süre içinde varlığını muhafaza edebilen hakka süreye bağlı hak denilir⁵². Bu sürenin durması veya kesilmesi söz konusu olmaz ve sürenin bitmesiyle de hak sona erer⁵³. Süreye bağlı haklarda, öngörülen süre zarfında hak varlığını kendiliğinden sürdürür. Hak sahibinin ayrıca bir davranışta bulunması gerekli değildir⁵⁴. ÇekK m. 3/9 uyarınca çekin, üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde ibraz edilmemesi hâlinde, muhatap bankanın sorumluluğu sona erecektir. Beş yıllık sürenin öngörülmesinin amacı muhatap bankanın ÇekK m. 3/3'ten doğan sorumluluğuna sınır getirmektir. Bu süre içinde çek kullanılmış ve gerekli şartlar mevcutsa hamil bankadan ödeme talep edebilecektir. Bir başka deyişle süreye bağlı haklarda olduğu gibi o süre içerisinde bankanın sorumluluğu devam edecektir.

3.3.3. Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğünün Sona Ermesi

Çek üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde muhatap bankaya ibraz edilmezse, bankanın ÇekK 3/3'ten doğan sorumluluğu sona erecektir. Muhatap banka, çek hesabında bulunan kısım dışında kalan miktarca karşılıksızdır işlemi yapacaktır. Esasen hamil, yine çek üzerinde yazılı bedeli alabilecektir; ancak çek hesabı sahibinin mali durumuna göre bedeli alamama riski mevcuttur.

Muhatap bankanın, beş yılın geçmesi gerekçesi ile ödeme yapmayı reddetme hakkı olduğu için, kanunen ödemekle yükümlü olduğu

Filiz Kitabevi, İstanbul 2014, s. 51; Çandarlı, Zahid, Borçlar Hukukunda Müruru Zaman ve Buna Mütedair Temyiz Mahkemesi Kararları, Ankara 1943, s. 23-25.

⁵¹ Serozan, Rona, Sözleşmeden Dönme, İstanbul 1975, s. 458.

⁵² Oğuzman/Öz, s. 586; Tuncomağ, s. 1239; Kocayusufpaşaoğlu, s. 51-52; Erdem, s. 31.

⁵³ Tuncomağ, s. 1239.

⁵⁴ Kocayusufpaşaoğlu, s. 51-52.

miktarın hamile ödenmesinin geciktirilmesi, halinde, çek hamiline, her geçen gün için binde üç gecikme cezası ödemeyecektir (ÇekK m. 3/7-b).

Muhatap bankanın çekin üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl geçmesine rağmen hamile ödeme yapması durumunda kanaatimizce bu ödeme geçerli olacaktır⁵⁵. Buna karşın, banka ödediği miktarın iadesini ÇekK m. 3/3'de yer alan gayrınakdi kredi sözleşmesine dayanarak isteyemeyecektir. Zira bankanın bu sözleşmeden doğan sorumluluğu sona ermiştir. Şayet çek hesabı sahibinden, çek defterini verirken söz konusu miktarı almışsa, banka takas hakkını kullanabilecektir. Yalnız burada, bu önermenin geçerliliği için muhatap bankanın karşılıksızlık dışında çeki ödemeye engel teşkil edecek bir nedeninin bulunmaması gerekir.

Bankanın hamile yaptığı ödeme geçersizse, bu miktarı hamilden veya çek hesabı sahibinden isteyebilecek midir? Burada ödemenin geçersizliğinden kasıt, çekin çek vasfını taşımaması, çekin süresinde ibraz edilmemesi, ibraz edenin yetkili hamil olmaması gibi sebeplerden kaynaklanan çek hesabı sahibinin de sorumlu olmadığı hallerdir. Kanaatimizce, bu durumlarda çek hesabı sahibi de o çekten sorumlu olmadığı için istenemeyecektir; ancak sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanarak hamilden ödenilen miktarın iadesi istenilebilecektir.

4. ÇekK m. 3/9'un Eleştirisi ve Hükme İlişkin Önerimiz

Kanaatimizce muhatap bankanın, her çek yaprağıyla ilgili ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğuna zamansal sınırlama getirmek yerinde bir düzenlemedir. Buna karşın, bu sürenin başlangıcı olarak çek üzerinde yazılı baskı tarihi esas alınmamalıdır. Zira çekte

⁵⁵ *Kendigelen*, hangi saikle olursa olsun karşılık bulunmamasına rağmen hamile yapılan ödemesin hukuken geçerli olduğunu ve geçerli bir ödemenin tüm sonuçlarını doğurduğunu, ancak bu önermenin geçerliliği için muhatap bankanın karşılıksızlık dışında çeki ödemeye engel teşkil edecek bir nedeninin bulunmaması gerektiğini ifade etmektedir. Bkz. *Kendigelen*, s. 245; *Öztan*, muhatap bankanın, düzenleyenin hesabında tasarrufa elverişli bir karşılık olmamasına rağmen ödemede bulunduğu takdirde, hamilden ödemenin iadesini talep edemeyeceğini, gerçekleşen ödemenin düzenleyen ile aralarındaki sözleşmenin gereğinin yerine getirilmesi olarak kabul edileceğini ifade etmektedir. Bkz. *Öztan*, *Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku*, Turhan Kitabevi, Ankara 1997, s. 1101.

baskı tarihi zorunlu unsur değildir⁵⁶. Baskı tarihinin basılmadığı durumlarda ise hükmün uygulanma alanı kalmayacaktır. Ayrıca çek hesabı sahibi, çeki hiç kullanmasa dahi bankanın sorumluluğunu ortadan kaldırmak, ÇekK m. 3/3'ün getirilme amacına uygun değildir. Bu hüküm ile amaçlanan, bankaların çek ile işleyen hesabı açarken daha özenli davranmalarını sağlamak, çek hamillerine sınırlı bir miktara kadar da olsa ödeme güvencesi vermek suretiyle çek hamillerinin güvenini korumak ve böylece çekin yaygınlaştırılmasıdır. Oysa henüz çek düzenlenip hamile verilmeden bu sorumluluğun ortadan kalkması, çekle ödeme kabul edecek kişilerin güvenini zedeleyecektir. Ek olarak çek hesabı sahibi, eski baskı tarihli çek defterinin yenisiyle değiştirilmesini bankadan isteyebilir. Bu yüzden de bankanın sorumluluğuna sınır getirme amaçlı hüküm işlevsiz hale gelebilir.

Kanaatimizce bankanın sorumluluğuna ilişkin sürenin başlangıcı düzenleme tarihi olmalıdır; çünkü, çekte düzenleme tarihi zorunlu unsurdur. Ayrıca bankanın sorumluluğunun doğmasının şartlarından biri çek hesabında kısmen veya tamamen karşılığın bulunmamasıdır⁵⁷. Karşılığın bulunup bulunmamasından söz edebilmek için ise öncelikle çekin muhatap bankaya ibrazı mümkün olmalıdır. Çek kanununda ileri düzenleme tarihli çekerle cevaz verilerek, bu tarihten önce ibrazı yasaklanıyor ise muhatap bankanın sorumluluğunun başlangıcı için de çekin ibraz edilip karşılıksızdır işleminin yapılabileceği tarih dikkate alınmalıdır. Bir başka deyişle, çekteki kambiyo alacağı çekin muhataba ibrazı ile muaccel hale geldiği için, çekin karşılıksız kalması halinde bankanın ödeme yapması borcu da muacceliyetten sonra başlamalıdır. Zira hamilin muhatap bankadan her bir çek yapıyla ilgili ödeme isteme hakkı, bir fer'i haktır⁵⁸. Bu fer'i hakkın istenebilmesi için de öncelikle bu hakkın bağlı olduğu asıl alacak hakkının muaccel olması gerekir. Son olarak ileri düzenleme tarihli çekerle ilişkin ÇekK'da yer alan düzenlemelerle, hem hamile çekin ibrazı yasaklanıp hem de muhatap bankaya ÇekK m. 3/3'ten kaynaklanan sorumluluğuna ilişkin süreyi baskı tarihinden başlatmak birbiriyle çelişmektedir. Zira hamil çeki muhatap bankaya ibraz etmek istese dahi, 2020'nin sonuna kadar bunu yapamayacak, 2020'den sonra da karşılıksızdır işlemi için düzenleme tarihini

⁵⁶ İnceleme için bkz. yuk. 2. Çekte Baskı Tarihi.

⁵⁷ İnceleme için bkz. yuk. 3.2. Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğü.

⁵⁸ İnceleme için bkz. yuk. 3.2. Muhatap Bankanın Ödeme Yükümlülüğü.

beklemek zorunda kalacaktır. Bu da hamili, çaresiz bırakacak ve piyasada çeke duyulan güveni azaltacaktır.

5. Sonuç

ÇekK m. 2/7(d) uyarınca çek defterinin her bir yaprağına çekin basıldığı tarihin yazılması gerekmektedir. Baskı tarihi, çek hesabı açtırılan muhatap banka tarafından yazılacaktır (ÇekK m. 2/5). Çekte, TTK m. 780'de sayılan unsurlar mevcutsa, baskı tarihinin bulunmaması çekin geçerliliğini etkilemez. Çekin basıldığı tarih hakkındaki bilgi, karşılıksız kalan çekler bakımından ÇekK m. 3/3 ile öngörülen muhatap bankanın sorumluluğuna zaman yönünden bir sınırlama getirilmesi amacına hizmet etmektedir.

Çekin, üzerinde yazılı baskı tarihinden itibaren beş yıl içinde ibraz edilmemesi hâlinde, muhatap bankanın üçüncü fıkraya göre ödemekle yükümlü olduğu tutara ilişkin sorumluluğu sona erer (ÇekK m. 3/9). ÇekK m. 3/3'te muhatap bankanın, ibraz eden düzenleyici dışındaki hamile, süresinde ibraz edilen her çek yaprağı için belirli bir miktar ödemekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Beş yıllık sürenin hukuki niteliği, süreye bağlı bir hak olmasıdır. Muhatap bankanın, beş yılın geçmesi gerekçesi ile ödeme yapmayı reddetme hakkı olduğu için, kanunen ödemekle yükümlü olduğu miktarın hamile ödenmesinin geciktirilmesi, halinde, çek hamiline, her geçen gün için binde üç gecikme cezası ödemeyecektir.

Ayrıca bankanın sorumluluğuna ilişkin sürenin başlangıcı olarak baskı tarihinin belirlenmesi yerinde değildir. Bu hüküm değiştirilmelidir. Bankanın sorumluluğuna ilişkin sürenin başlangıcı düzenleme tarihi olmalıdır; çünkü, çekte düzenleme tarihi zorunlu unsurdur.

KAYNAKÇA

- Arkan, Sabih, 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'da Yapılan Değişiklikler, Batider, Haziran 2003, C. XXII, S. 1, s. 5-22.
- Bahtiyar, Mehmet, İleri Tarihli Çekten Doğan Hukuki ve Cezai Sorumluluk, Makaleler I, Beta Baskı Yayım, İstanbul 2008, s. 43-60.
- Bahtiyar, Mehmet, 5941 Sayılı Çek Kanunu Açısından İleri Tarihli Çek, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, Aralık 2013, s. 47-58. (Bahtiyar, Çek)
- Bozer, Ali/Göle, Celal, Kıymetli Evrak Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Son Değişikliklerle Güncellenmiş ve Genişletilmiş Altıncı Baskı, Ankara 2017.
- Çandarlı, Zahid, Borçlar Hukukunda Müruru Zaman ve Buna Mütedair Temyiz Mahkemesi Kararları, Ankara 1943.
- Demirel, Duygu, 5941 Sayılı Çek Kanunu Açısından İleri Tarihli Çekler ve Hukuki Sonuçları, Terazi Hukuk Dergisi, S. 99, Y. 2014.
- Dural, Mustafa/Sarı, Suat, Türk Özel Hukuku - Temel Kavramlar ve Medenî Kanununun Başlangıç Hükümleri, Filiz Kitabevi, C. I, 8. Baskıdan Tıpkı 9. Baskı, İstanbul 2014.
- Erdem, Mehmet, Özel Hukukta Zamanaşımı, 12 Levha Yayınları, İstanbul 2010.
- Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 22. Baskı, Ankara 2017.
- Göle, Celal, Çek Hukuku, Ankara 1989.
- Helvacı, Mehmet, Çek Kanunu Tasarısı'nın Genel Olarak Değerlendirilmesi, Batider, Aralık 2009, C. XXV, S. 4, s. 229-251.
- İnan, Ali Naim/Yücel, Özge, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Türk Borçlar Kanunu'na Göre Güncellenip, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 2014.
- Kendigelen, Abuzer, Çek Hukuku, Arıkan Yayınları, Gözden Geçirilmiş ve Güncelleştirilmiş 4. Bası, İstanbul 2007.
- Kırca, İsmail, 5941 Sayılı Çek Kanunu-Konferans, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2010. (Kırca, Konferans)
- Kırca, İsmail, Çekin İbraz Edildiği Şube Muhatap Bankanın Kanunen Ödemekle Yükümlü Olduğu Tutarı Ödemelidir!, Batider, Mart 2010, C. XXVI, S. 1, s. 71-77.
- Kocayusufoğlu, Necip, Borçlar Hukuku, Genel Bölüm, C. 1, 2010 Tarihli 5. Bası'dan 6. Tıpkı Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014.
- Narbay, Şafak, 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanununun 10 Uncu Maddesi Hükmü Uyarınca Muhatap Bankanın Sorumlu Olduğu Miktar Hakkında Bir İnceleme, Terazi Hukuk Dergisi, Ocak 2009, S. 29, s. 15-44.

- Narbay, Şafak, 5941 Sayılı Çek Kanununun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Bunların Değerlendirilmesi, *Terazi Hukuk Dergisi*, S. 43, 2010, s. 65-97 (Narbay, Çek).
- Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, Vedat Kitapçılık, Gözden Geçirilmiş B. 14, İstanbul 2016.
- Oğuzman, Kemal/Barlas, Nami, Medeni Hukuk, Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar, Vedat Kitapçılık, 22. Bası, İstanbul 2016.
- Öztan, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 1997.
- Öztan, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, Turhan Kitabevi, Güncelleştirilmiş 21. Bası, Ankara 2017.
- Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları Çek Kanununun Yorumu İle, Vedat Kitapçılık, Yeniden Yazılmış 21. Bası, İstanbul 2013.
- Reisoğlu, Seza, Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Sorunlar, Türkiye Barolar Birliği, Yeni Çek Kanunu ve Hukuki Değerlendirmesi Toplantısında Yapılan Sunum: https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Konferans_Sunumlari/SR_yeni_cek_kanunu_ve_degerlendirilmesi_07012010.pdf, ET. 29.10.2017. (Reisoğlu, Çek)
- Reisoğlu, Seza, Çek Hukuku, Ankara 2011.
- Serozan, Rona, Sözleşmeden Dönme, İstanbul 1975.
- Tekil, Müge, Çekte Muhatap Bankanın Hukuki Sorumluluğu, Beta Baskı Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 1997.
- Tekinalp, Ünal, İleri Keşide Tarihli Çekler, Çekler Hakkındaki Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı ve Karşı Görüşler Sempozyumu, BTHAE Yayını, Ankara 2002, s. 41 vd.
- Tekinay, S. Sulhi/Akman, Sermet/Burcuoğlu, Haluk/Alttop, Atilla, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 7. Bası, İstanbul 1993.
- Teoman, Ömer, Çek Kanunu Tasarısının Bankalara Getirdiği Yükümlülükler- Otuz Yıl Ticaret Hukuku- Tüm Makalelerim- C. II, Beta Baskı Yayın, 1982-2001.
- Topçuoğlu, Metin, Yeni Çek Kanunu'na Göre Tüzel Kişileri Temsilen Çek Düzenlenmesi ve Sonuçları, GÜFHD, Y. 2010, C. XIV, S. 2010/2, Ankara, s. 141-167.
- Tuncomağ, Kenan, Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. I, Altıncı Bası, Sermet Matbaası, İstanbul 1976.
- Uygur, Tanju, Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süreler, Ankara Baro Dergisi, 1975, S. 5, s. 675-695.
- Ülgen, Hüseyin/Helvaci, Mehmet/Kendigelen, Abuzer/Kaya, Arslan, Kıymetli Evrak Hukuku, 12 Levha Yayıncılık, Yeni Türk Ticaret Kanunu'na, Yeni Çek Kanunu'na ve Yeni Sermaye Piyasası Kanunu'na Göre Güncellenmiş Yedinci Bası'dan Onuncu -Tıpkı- Baskı, İstanbul 2017.
- Yasan, Mustafa, Çek Kanunu Geçici M. 3 F. 1 Uyarınca Üzerinde Yazılı Düzenleme Tarihinden Önce İbrazi Geçersiz Olan Çekin, Muhatap Banka Tarafından İşleme Konması (ve Özellikle Ödenmesi), Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y. 5, S. 19, s. 321-354.

Yıldız, Şükrü, 5941 Sayılı Yeni Çek Kanunu'nun Çek Hukukuna Etkileri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 9, S. 18, 2010, s. 71-83.

<https://www.qnbfinsbank.com/bankacilik/sozlesme.aspx?id=209926>, ET. 27.10.2017.

TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59efa00272a7a1.10848064, ET. 24.10.2017.

KISALTMALAR

aşa.	: Aşağıda
Batider	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz./bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
ÇekK	: 5941 Sayılı Çek Kanunu
dpn.	: Dipnot
E.	: Esas
ET.	: En son erişim tarihi
ETK	: 6762 Sayılı Ticaret Kanunu
f.	: Fıkra
g.	: Geçici
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
K.	: Karar
m.	: Madde
No	: Numara
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
Y.	: Yargıtay
yuk.	: Yukarıda